Щоразу, як я йду уздовж Бенгельманштрасе, мені згадується Бодо Бенгельман, якого Академія наук увінчала титулом безсмертного. Зрештою, я згадую Бодо й не буваючи на Бенгельманштрасе, а все ж ця вулиця навертає думки: вона тягнеться від будинку № 1 до будинку № 678, від центру міста, повз світні реклами барів, геть аж на околицю, на луки, де ввечері мукають корови, прохаючи, аби їх погнали до води. Бенгельманштрасе проносить імення Бодо через усе місто, на ній стоїть і ломбард, і крамниця "Дешевий спродаж Бекера", а я вчащаю й до ломбарду, й до крамниці Бекера, отож маю нагоду не раз згадати за Бодо.

Коли я посуваю свого годинника чоловікові за прилавком ломбарду, а він, приклавши до ока лупу, роздивляється механізм і, зневажливо кинувши: "Чотири марки",— посуває його знову до мене, і коли я потім з важким серцем підписую папірця, знову суну годинника чоловікові, а сам подаюся до каси й жду там, поки пневматична пошта викине мого квитка про заставу, у мене є досить часу подумати про Бодо, з яким я не раз стояв удвох біля цієї каси.

Бодо мав стареньку друкарську машинку марки "Ремінгтон", що на ній переписував начисто свої поезії,— він завше друкував по чотири примірники. П'ять разів ми марно силкувалися хоч за що-небудь заставити ту машинку в міському ломбарді, але вона була така стара, так хряскала й стогнала, що адміністрація ломбарду, відповідно до інструкції, лишалася непохитна. Троє поколінь Бенгельманів — дід Бодо, господар крамниці металевих виробів, батько, податковий інспектор, і сам Бодо, поет-лірик — стільки гамселили по клавішах тієї машинки, що її вже не брали в заставу навіть і по два проценти місячно.

Тепер, звісно, є музей Бенгельмана, де під склом лежить червона погризена ручка, а до неї додано напис: "Ручка, якою писав Бодо Бенгельман". Насправді ж Бодо тільки два з усіх своїх п'ятисот віршів написав тією ручкою, що її поцупив з шкіряної теки у своєї сестри Лоти. Більшість поезій Бодо написав хімічним олівцем, а які то просто настукав

на машинці, що її ми якось, уже зовсім стративши надію, раптом про— дали-таки як брухт — за шість марок вісімдесят пфенігів — чоловікові, що прозивався Гайзінг і не мав і гадки про безсмертну лірику, яка вилилася з-під клавішів того механізму. Гайзінг мешкав на вулиці Гумбольдта, заробляв на прожиття лахманництвом і увічнений у поезії Бодо "Комірчина скупаря".

Отож у музеї Бенгельмана нема справжнього письмового знаряддя Бодо, а лежить ота ручка із слідами зубів Лопги Бенгельман. Сама Лота давно забулася, що та ручка їй таки й належала, і тепер ладна, стоячи перед вітриною в музеї, проливати сльози з приводу того, чого ніколи не було. Колись вона писала нею якийсь свій нікчемний твір, а Водо,— я добре пам'ятаю,— упоравши дві котлети, цілу хуру вінегрету, чималенький ванільний пиріг і два шматки сиру, одним духом написав тією ручкою два вірші: "Туманом осені пойняте серце" і "Плач, хвиле, плач"; найкращі вірші Водо написав як слід наклавши воза; він, як багато меланхоліків, узагалі мав вовчий апетит; Лотину ручку Бодо тримав у руках яких вісімнадцять хвилин, уся ж його творча діяльність обіймає вісім років.

Тепер Лота живе з братової слави і, хоча по шлюбі має прізвище Госе, завше величає себе тільки "сестра Бодо Бенгельмана". Вона зроду була погань, завше виказувала на Бодо, коли він заходжувався віршувати, бо складання віршів у родині Бенгельманів мали за діло нікчемне, отже, й непотрібне.

Словом, Бодо спізнав, почому ківш лиха. Він був не годен опертися спокусі творити високу поезію, то було немов якесь прокляття. Та скоро він брався віршувати, Лота вмент це завважувала, і ту ж мить її вереск розлягався в передпокої, на кухні, поки вона з переможним виглядом влітала до робочої кімнати пана Бенгельмана, з усієї сили галасуючи:

— А Бодо знов віршує!

Тоді пан Бенгельман, навдивовижу енергійний чоловік, підхоплювався й гукав:

— Де той лобур?

(Лексикон родини Бенгельманів був трішечки тривіальний).

Потому Бодо завдавано чосу. Пан Бенгельман хапав його, чутливого, як усі лірики, за барки, витягав надвір і там лупцював сталевою лінійкою, що під неї проводив риску перед словом "Усього" в рахунках своїх клієнтів.

Згодом Бодо часто писав у нас, і я — власник близько сімдесятьох його віршів, що їх маю намір зберегти на прожиття на старість. Один із тих віршів починається словами:

Лото, ти падлюко люта...

(Кажуть, що Бодо відродив у нашій поезії алітерацію).

Отак, мордований, невизнаний і битий, Бодо нарешті дійшов сімнадцяти років і одразу дізнав чарів повноліття — його віддали в науку господареві крамниці шпалер. Тут обставини сприяли поетичній творчості юного лірика, бо шпалерник здебільшого лежав п'яний під прилавком, і Бодо вільно писав вірші на другім боці шпалер.

Нове піднесення в творчості Бодо настало тоді, як він закохався в одну дівчину, що її оспівав у "Піснях до Теодори", хоч вона звалася зовсім не Теодора.

Тим часом Бодо сповнилося дев'ятнадцять, і першого грудня, накупивши на п'ятдесят марок — на весь свій учнівський заробіток — конвертів із марками, він порозсилав три сотні своїх віршів у триста різних редакцій, не сплативши коштів на повернення рукопису,—

нечувана в історії літератури сміливість. Чотири місяці по тому,— йому тоді не було ще й двадцяти,— він став славнозвісний поет. Сто п'ятдесят два його вірші одразу надруковано, і вхорканий до краю листоноша, що розвозив грошові перекази, щоранку тепер зупиняв свого велосипеда під будинком Бенгельманів. Те, що було далі, швидше скидається на задачку, в якій треба помножити число віршів Бодо на число відповідних газет і наслідок помножити на сорок марок.

Але, на жаль, Бодо тішився своєю славою всього лишень два роки. Він помер з корчів, викликаних нападом реготу. Одного разу він сказав мені:

— Слава — то тільки питання поштових витрат.

Потім додав стиха:

— Далебі, я не мав таких поважних намірів.

І враз зайшовся реготом. Він реготав дедалі дужче, він був уже не годен погамувати сміху — й помер. Наведені тут речення — одним один прозовий витвір нашого поета — я віддаю прийдешнім поколінням.

Бодо зажив слави головне через свої "Пісні до Теодори" — цикл на двісті віршів про кохання, що не має собі рівних за силою почуття. Чимало авторів пробувало свій хист у критичних есе на тему: "Хто була Теодора?" Один критик без сорому написав, що Теодора — це відома, нині ще жива поетка; він доводив це вельми докладно й вельми образливо для поетки, що її Бодо ніколи навіть не бачив, але що тепер уже сливе ладна згодитися, ніби вона й в справжня Теодора. Та це брехня, я знаю достеменно, бо мені відома справжня Теодора. Вона зветься Кете Барацкі й служить у шостому відділі "Дешевого спродажу", де торгує приладдям до писання. Геть усі вірші Бодо переписані начисто на папері з "Дешевого спродажу". Не раз ми з ним удвох стояли край прилавка Кете — до речі, вона таки чарівна особа: білява, трішки шепеляє,

нічогісінько не тямить у високій ліриці, а вечорами, вертаючи трамваєм додому, зачитується книжками з серії "Дешеві Бекерові видання", що їх службовцям "Спродажу" спускають у ціні.

Бодо прекрасно знав, що вона читає, а проте це нітрохи не поменшило його кохання. Часто ми вдвох із Бодо вистоювали під крамницею, чатуючи на Кете, літніми вечорами і в туманах осені не раз ішли за нею назирці далеко аж на передмістя, де, між іншим, вона живе й нині. Який жаль, що Бодо був занадто несміливий і жодного разу не зайняв її. Він ніяк не міг на таке одважитись, дарма що його спалювало полум'я кохання. Навіть коли він зробився славетний і міг віяти грішми як заманеться, він завше купував приладдя до письма тільки в "Дешевому спродажі", аби мати нагоду зайвий раз побачити те гарненьке дівчисько, що всміхалося й шепеляло, як богиня. Тим у його "Піснях до Теодори" так часто трапляються слова:

Це чарівне лепетання...

Бодо не раз слав Кете непідписані листи з своїми віршами, але я маю підстави гадати, що весь вогонь тієї лірики придався лише на розпал грубки в Барацкі, коли мені, сумирному прозаїкові, дозволено буде вжити поетичної фігури.

Я ще й тепер навідуюся вечорами в "Дешевий спродаж Бекера" і через це мав нагоду пересвідчитися, що до Кете почав учащати якийсь молодик, з усього, куди менше несміливий, ніж був Бодо, і, як видно з одягу, автомеханік. Я міг би виступити на якім завгодно історико-літературному форумі і всім довести, що мрія Бодо Бенгельмана, Теодора — це Кете Барацкі. Та я не виступаю, бо задля блага Кете не хочу каламутити мир душі автомеханікові. Я тільки інколи заходжу до крамниці Бекера, перекидаю папір до писання, нишпорю в "Дешевих Бекерових виданнях", довго вибираю гумку, поглядаючи на Кете, й чую на собі подих історії.